Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılmasından sonra aynı yıl içinde Orta ve Doğu Avrupa'daki sosyalist rejimler peşpeşe çökecek, iki yıl sonra aynısı SSCB'de gerçekleşecekti.

Bu ülkelerde iktidara gelen burjuvazi Marx-Engels ve Lenin'in iddiasının aksine küçük üreticilikten büyüyerek gelişmemiş, komünist partilerinden çıkmıştı.

Yaşanılan süreç "sosyalizmden kapitalizme geçiş" olarak da adlandırılabilirdi.

"Her şey değişir ama biz hariç" anlayışındaki marksist-leninistler bu belirlemeleri kabul etmemek için epeyce direndiler ama aradan otuz yıl geçtikten sonra kabullenmekten başka çareleri kalmadı.

Reel sosyalizmin yıkılmasından yaklaşık on yıl sonrasından başlayarak –tabii ki yabancı dillerde- yayınlanmış araştırmalar vardı ve bunların okunması bile burjuvazinin komünist partilerinden çıktığını göstermek için yeterliydi.

İngilizce bilen sadece ben değilim, başkaları da bulunuyor ve bunlardan bazıları mutlaka bu kitapları okumuştur. Okuyor ama kafasındaki dogmalar öyle yerleşmiş ki, araştırma bulgularına bile inanmıyor.

Üç orta Avrupa ülkesinde Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'da şöyle bir araştırma yapılıyor: 1989'da politik, ekonomik ve kültürel alanlarda yönetici olan kişiler, 1989'dan beş yıl sonra hangi konumdaydılar?

1989 sonrasındaki düzenin ya da sosyalizm sonrası kapitalizmin ön planda olan insanlarının büyük bölümü komünist partisi kökenlidir. Doğrudan geçiş olmuyor, önceki yönetici kesim iç

parçalanma yaşıyor; bazıları tasfiye oluyor.

Araştırma bu farklılaşmanın boyutlarını da inceliyor: politik kesim önemli oranda tasfiye oluyor. Bunun anlamı emekli olması ve geri plana çekilmesidir, küçük bir bölümü yeni düzende de ön planda kalıyor. Ekonomik alandaki yöneticiler ise büyük oranda yerlerini koruyorlar, bunlar özellikle kombina yöneticileridir. Kültürel alandaki süreklilik ve tasfiye ise bunun ikisinin arasında yer alıyor.

Bu genel kural doğu Avrupa ve SSCB'nin çözülmesinde de genel hatlarıyla aynı olarak kalır. Değişim özellikle politik yöneticilerde görülür ama bu kesim sosyalizm sonrasındaki kapitalizmde orta Avrupa örneğine göre daha fazla oranda yerini koruyacaktır.

Burjuvazinin komünist partilerinden çıkması ve devleti soyarak hızla zenginleşmesi, tekil örnekler dışında hiçbir ülkede devri sabık yaratılmaması, bu değişimin önemli bir kitlesel tepki görülmeden gerçekleşmesi… Bazı olaylar oldu ama yaşanılan büyük değişim çerçevesinde bunlar küçük kalmaktadır.

25 yıldan beri İngilizce ve Almancada konuyla ilgili yayınları izlemeye çalıştım. Fransızca okuyamam ama bu dilin reel sosyalizmin tarihi konusunda İngilizce ve Almanca kadar zengin olduğunu sanmıyorum. Bu sonuca Fransızca yayınlanmış ve Almancaya çevrilmiş konuyla ilgili kitaplara bakarak vardım.

Almancanın bu konuda en az İngilizce hatta bazen daha zengin olmasının iki nedeni bulunuyor.

Birincisi, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'dir. Bu ülke, Federal Almanya Cumhuriyeti'ne katıldığı için komünist partisinden burjuvazinin çıkmasından söz edilemez. Ne olmuştu ve bu ülkenin tasfiye olarak Batı'ya katılması nasıl gerçekleşti, bu süreci **1989 Berlin Duvarı** kitabında incelemiştim.

Genel belirleme önemlidir ama yetmez, sürecin ülkelere göre somut incelenmesi gerekir.

İkincisi, eski reel sosyalist ülkeler (Polonya, Macaristan, ikiye ayrıldığı için Çekya ve Slovakya adını taşıyan önceki ülke Çekoslovakya, Romanya ve Bulgaristan) Avrupa Birliğine (AB) katıldılar. Almanya AB'nin en etkin ülkesi olmasının yanı sıra bu ülkelerle tarihsel bağlara da sahiptir. Dolayısıyla Almancada reel sosyalizm tarihi ve sonrasıyla ilgili çok sayıda araştırma yayınlanması normaldir.

Bu araştırmalarda bir başka önemli belirlemeyle karşılaşılır: reel sosyalist ülkeler tarihini bütün olarak görmek gerekir. Bu tarih sosyalizm öncesi, reel sosyalizm ve sonrası olarak değerlendirilmelidir. Bu ülkelerde mevcut durumla sosyalizm öncesi arasında önemli bağlantı vardır.

Aynı belirleme günümüzün Rusya Federasyonu için de geçerlidir. Bu konudaki çarpıcı örneklerden birisini **Küresel İç Savaş ve Türkiye** kitabında vermiştim.

Rusya 500 yıllık tarihi boyunca imparatorluk oldu, SSCB bunun özel halidir.

Putin yönetiminin kullandığı "biz her zaman dünya çapında bir ülkeydik" belirlemesinin açıklaması böyledir. Putin'in bizde ikide bir Kanuni'ye referans verilmesi gibi Korkunç İvan ve Deli Petro lakaplarıyla anılan ve zamanın Rusyasının modernleşmesinde önemli katkısı olan Çarlara referans vermesi bu nedenledir. Onlar bugünkü Rusya Federasyonu'nun mimarlarıdır. Bir süre sonra Stalin'e de referans verirse şaşmamak gerekir. Stalin, Lenin'in teorik olarak ortaya koyduğu sosyalist modernizmi hayata geçiren kişidir. Putin için önemli olan kişinin sosyalist olması değil, Rusya'nın dünya çapındaki önemine katkı yapmasıdır.

Che Guevara – Kısa Uzun Bir Hayat kitabında komünist partisinden burjuvazi çıkması sürecinin Küba'da neden görülmediğini anlattım.

Şimdi sıra sosyalizmden kapitalizme geçişin tipik örneklerinden birisinin incelenmesine geldi: Bulgaristan.

Ülkenin küçük olması önemlidir çünkü komünist partisinden çıkan burjuvaziyi isim isim izleyebilirsiniz. SSCB gibi geniş bir alanda bunu yapmak zor olduğu gibi bu geniş alan kendi

içinde de bölümlere ayrılmaktadır. Mesela Özbekistan'da neredeyse hiç değişim olmaz, komünist partisi adını değiştirir ve aynen devam eder, ek olarak kendisi dışında burjuvazi oluşumunu da engellemeye çalışır.

Bulgaristan SSCB'ye fazlasıyla bağlı bir ülke denilebilir. Rus-Bulgar dostluğu sosyalizm öncesine uzanır. Plevne savaşında Osmanlının ağır yenilgiye uğramasıyla Bulgaristan bağımsızlığını kazandı. Osmanlıyı perişan eden Çarlık ordusu Yeşilköy'e kadar gelmişti ve ancak İngiltere'nin araya girmesi ve önemli ödünler karşılığında İstanbul'a girmemişti. Avrupa ülkelerine karşı fetihçi olan atalarımız Çarlık karşısında -1711 Prut Savaşı hariç- hep kaybetti hatta rezil bile oldu.

Ekim devrimi SSCB dışında sadece Bulgaristan'da tatil günüydü.

Bulgaristan'da rejime karşı gösteriler 1989 sonbaharında Sofya'da yapılan uluslar arası çevre konferansının ardından başladı. Gerekçe, ülkedeki yoğun hava kirliliğiydi.

Çevre kirliliğinin kapitalizme özgü olduğunu sananlara sadece Bulgaristan örneği bile iyi bir cevaptır.

Todor Jivkov 44 yıl Bulgaristan Komünist Partisi sekreterliğini yaptı, 1989'dan sonra yolsuzluk gerekçesiyle hapse atıldı ve orada öldü. Jivkov reel sosyalizm sonrasındaki kapitalizmde çok az görülen devri sabık konusunun önemli örneğidir. Günah keçisi seçilmiş, bütün sorumluluk ona yüklenmişti.

Bulgaristan bilmediğim bir konu değil. 2005'te Goethe Üniversitesi'nde politik bilim bölümünü bitirirken Bulgaristan'da sosyalizmden kapitalizme geçiş diploma tezimdi. Bu tez Almancada kitap olarak da basıldı. Kitabın elden geçirilmesi, bu ülkeyle ilgili daha sonra yapılan yayınlar da dikkate alınarak güncellenmesi gerekiyor.

Örgüt tarihiyle ilgili kitabı sonbahara kadar bitirdikten sonra buna başlayacağım.

Büyük bir konu daha var ama yeterli bilgiye sahip değilim: Çin. Bu konuda şimdilik ilgili yayınları izlemeye çalışıyorum.

Mao'nun ölümünün ardından kısa iktidar kavgası yaşanır ve ardından Çin, 1979'da komünist partisi önderliğinde kapitalizme yönelir.

Bu saptama yetmez, mekanizmasının açıklanması gerekir. Ne zamanı yaklaşık biliyoruz, nasıl ve neden konusu için daha geriye gidilmesi gerekiyor.

Almancada "Diğer Kültür Devrimi" adlı İngilizceden çevrilen bir kitap yayınlandı. Kanada'da bir üniversitede çalışan ve Mao dönemini araştıran Çinli öğretim üyesine göre, Mao'dan sonra yaşanan büyük dönüşün nedenini Kültür Devrimi'nde aramak gerekir. Komünist Partisinin çok sayıda kadrosunun tasfiyesine yol açan kültür devriminde…

Kitabı henüz okumadığım bir şey söyleyemeyeceğim ama nedenin geçmişte aranması gerektiği konusunda şüphe bulunmaması gerekir. Devrim sonrasındaki Çin tarihinde, kültür devriminin de öncesinde…

Maocular olarak bilinen kesimdeki açıklamaya göre; Stalin 1953'te ölür, 1956'daki 20. Kongre'de SSCB'de revizyonizm ya da karşı devrim hakim olur.

İnsanlar uygun bir açıklama bulmak adına kendilerini ne duruma düşürüyorlar ama farkında değiller…

Üç yılda böyle bir şey olamaz. Ya 1956'da zannedildiği kadar büyük değişim olmamıştır ya da bu değişimin köklerinin Stalin döneminde hatta daha öncesinde aranması gerekir.

Bu konuların incelenmesinde öncelikle doğru genel belirleme yapılması önemlidir, ardından bu belirlemenin somut örneklerine geçebilirsiniz. Mesela burjuvazinin komünist partisinden çıktığı genel belirlemesini yapamazsanız, reel sosyalizm tarihini inceleyemezsiniz. Ancak bu

belirlemenin ardından somut ülke incelemesine geçebilirsiniz.

Tarihteki büyük paralellikleri önce genel bağlamda görebilmek gerekir, ardından farklı örneklerin incelenmesine geçilebilir.

Almancada her yıl Tarihsel Komünizm İncelemeleri başlıklı bir kitap yayınlanır. 2019 cildinde yer alan bir belirleme dikkat çekiciydi. Yazar büyük devletlerin dağılmasının ardından büyük çatışmalar yaşandığını belirtiyor. Mesela İngiliz sömürge imparatorluğunun dağılmasının ardından en büyük sömürge Hindistan bölündü. Hindistan, Pakistan ve ardından Bangladeş'in ortaya çıkması kanlı savaşlarla gerçekleşti.

Ortadoğu'daki bugünkü durum önce Osmanlı ardından da İngiltere ve Fransa sömürgeciliğinin izlerini taşır. Savaşan tarafların tamamı Müslüman olduğu gibi büyük çoğunluğu da Araptır.

Benzer çatışma Rusya tarihinde bulunmuyor.

Çarlık Rusyası bir sömürge imparatorluğuydu ve bu imparatorluk Finlandiya ve Polonya dışında büyük oranda SSCB'ye dönüştü.

SSCB'nin dağılmasının ardından çok sayıda yeni devlet oluştu. Rusya Federasyonu ile Ukrayna ve Gürcistan arasındaki çatışma dışında özellikle Orta Asya'da çatışma yaşanmadı. Ortadoğu'da Arap ülkeleri arasında görülen sınır ve egemenlik kavgaları burada görülmüyor.

Çarlık Rusyası Türkistan olarak bilinen geniş bir bölgeyi sömürgeleştirir. SSCB döneminde bu bölge farklı devletlere ayrılır ve SSCB sonrasında da böyle sürer.

Arapların birliği hayali çoktan bittiği gibi Türkistan hayali de bitmiştir.

Türkistan kelimesinin bilgisizce kullanıldığı günümüz tarihi bile sosyalizm tarihiyle yakından ilgilidir.

Konuyu dağıtmayayım. Bunu başka bir yazıda incelemeye çalışırım…